

הלכות שבת סימן שבה

(פא) לא יחזירנה, נפלה (יט) על-גבי כלי, (פב) יחזירנה. (יט) (פג) יחזירנה אינו יהודי מתר להניחה אפלו בתחלה: הגה (פד) ומתר (כ) לומר לאינו יהודי לעשות רטיה על מכה או חבורה (א"ה הארוך), (פה) ואסור לתן עליה אפר מקלה, ומרפא, כי אם על-ידי אינו יהודי (מדרכי פ' שמונה שרצים): כו *טמגלה קצת רטיה ומקנה פי המכה, וחזר ומגלה קצתה השני ומקנהה, ורטיה עצמה לא קנה מפני שהוא ממרח: כז מכה שנתרפאה נותנין עליה רטיה, שאינו אלא (פו) כמשמרה: כח (פי) המפסי שחין בשבת * כדי להרחיב פי המכה בדרך שהרופאים עושים, שהם מתפנינים בפרופאה להרחיב פי המכה, הרי זה חיב משום מכה בפטיש, שזו היא מלאכת הרופא. ואם הפסיח כדי (כא) (פה) להוציא (פט) ממנה הלחה שבה, (צ) להרי זה מתר: כט (צי) מ"י (צא) שנגפה (כג) ידו או רגלו, צומתה בין כדי

באר היטב

מרות ורטיה מלאכה דאורנא הוא דמכ משום מחק ואסור, כמ"ש סימן שו ס"ה, מ"א: (כא) להוציא. ואסור לחך שחין, שמוציא נס, ולא דמי ללחה שהוא מפקיד פקיד. מפר לטל הקיץ במחש ובכלבד שיתרה שלא יוציא דם דעבדי חבורה, מ"א, ע"ש: (כג) ידו.

(יח) על-גבי כלי. אבל הסיבה במיד אסור להחזירה, ש"ל: (יט) וע"י אינו יהודי. הינו משפטער נרבה, דאם לא היה אלא מחוש הא כתב ב"י בשם הר"ן דאסור אפלו ע"י אי, אחרונים. ועין סי"ז: (כ) לומר וכו'. וזקא ששקלה כל גופו או שיש סכנת אבר, דהא

באר הגולה

אוקה על המכה ור"מ בפי' משונה: * מגלה קצת רטיה וכו'. מלשון זה משמע דאינו מסירה לגמרי, דאי יסירה לא יהא רשאי אחר-כך להחזירה, ועל פרק דסביא לה דלשון הבריתא בזה אחיזא אפלו להתפאקא ולא לרבי יהודה לחוד, וזהו שיעתא לדעת המתמידים שהבאתי במשנה בפרה סעיף קטן פב. אמנם קשה, דהא דעת הבית-יוסף להקל בזה, ואפלו הכי העתיק בשלח-ערוך לשון הבריתא בזה: ואולי הלידה אירגן בזה כשאין לו חפץ להניח עליו הרטיה אם לא על-גבי קרקע ויהיה אסור אחר-כך להחזיר, לכך מגלה מקצת הרטיה ומקנה, ודחק: * כדי להרחיב פי המכה. לכאונה לפה חבי' הינו בכלי ומכל מקום אין בו משום גזוז משום תלישת העור,

ובש מקצה נמי הרי, אף נובל לומר דהרי מריי שהכינו לקח מבעוד יום, ואפלו הכי אסור: כה (פא) לא יחזירנה. שפא (מט) ומרת על גבה להחליק הגמות שיש בה, ומרות רטיה (נ) מלאכה דאורנא היא משום שהוא בכלל ממחקה, אבל משום שחיקת סממנים ליכא למגורטה) פי' דהיו מאתמול עלוה: (פב) יחזירנה. דכהחלה הרטיה ממקומה דמי, דבדאי מתר להחזירה על מקומה, וכשחזרה (נא) לא יאגדה בשבת בקשר של קמא (נב) אלא בעניניה. וכל זה כשנפלה הרטיה מעצמה, (נג) אבל אם הסידה במתפן אסור להחזירה, (נד) ויש חולקים ומתירים בזה, ואפשר דקשה הסידה על-מנת לתמן יש לסמך עליהו להקל: (פג) ועל-ידי אינו יהודי וכו'. ומי' (נה) כשהיה קצת חולה על-ידי המכה, דאי היה רק מחוש בעלמא אפלו על-ידי אינו יהודי אסור, וכנ"ל בריש סימן זה: (פד) ומתר וכו' לעשות רטיה. ורצה לומר, אף-על-גב דעשית רטיה הוא מלאכה דאורנא של ממחק, אפלו הכי מתר על-ידי אינו יהודי, אבל זה אינו מתר (נו) כי אם כשחלה כל גופו על-ידי המכה, וכדלעיל בסעיף יז בה"ה, או שיש בו סכנת אבר, דאי רק מקצת חולה, אינו מתר לעשות מלאכה דאורנא על-ידי אינו יהודי: (פה) ואסור לתן וכו'. אף דהוא רק אסור דרבנן, (פו) מפל מקום על-ידי ישראל עצמו אסור בלא שנוי (נח) אפלו אם חלה כל גופו, בין שהוא חולה (נט) שאין בו סכנה, ובדלעיל בסעיף יז לפי מה דמסיק השלחן-ערוך שם: כז (פו) כמשמרה. ולא חלישין שיבאו לידי שחיקת סממנים ומרות, (ס) שאינו בהול כל-כך אחר שנתרפאה: כח (פו) המפסי שחין. הינו שפמכע אותה: (פח) להוציא וכו'. ואינו חושש (סא) אם תחור ותסתם מיד, (סב) טוב לעשות על-ידי אינו יהודי. מתר לטל הקיץ במחש, ובכלבד שיתרה שלא יוציא דם, דעבדי חבורה, ואף דהוא מקלוקל, מפל מקום אסור הוא לכלי עלמא וקמא: (סג) ואף דבשחין התירו אסור דרבנן משום צערא, וכדלקמה, הכא בין דאפשר להוציא הקיץ בלי הוצאת דם אין לעבר אסורא בקרי' (פט) ממנה הלחה. אפלו (סד) אם יש בו מכה שמה עם הלחה מה, דאחוריה הדין והלחה שפנוס שחין אין בו משום חבורה, ורק יתיר שלא ידחק המכה להוציא דם מתוך פמ"א: (צ) הרי זה מתר. ואף-על-גב דמפילא נעשה פתח, מלאכה שאין צריך לגופה היא והי' דרבנן ובמקום צער לא גזריה. ואפלו למאן דאמר דמלאכה שאין צריך לגופה טוב, גס-פן יש לומר דכשעושה רק להוציא הלחה אינה גמר מלאכה (סו) ואי אפשר לבוא לידי חיוב מכה בפטיש. (סא) ואותן שיש להן גבב ברוצ, שקורין אפסורא, אם נסתם הגבב קצת, צריך עיון אם מתר לתן בתוכו קטניות שיהיה פתוח, דהקא ודאי פנתו שישאר פתוח, או דלמא פנין שהיה פתוח כבר שרי. והוא הדין בגבב שבמפה שכבר נפתח ונסתם קצת, גס-פן צריך עיון בכי האי גונא אם מתר לפתח עוד בשבת, ומלשון השלחן-ערוך משמע דאפלו יש בו גבב ויבא להרחיבו אסור. ורטיה מתר לתן על האפסורא, כמו שכחוב סעיף כז, ובספר ראב"ן משמע דאסור לתן עליה רטיה, ומתר לקנחה ולהוציא לחה שבתוכה, ואם יודע שמוציא דם כשקנחה (סא) לא יקנחה בשבת, (סב) דפסיק רישא הוא, (סג) אבל מתר להחליף חתיכת בגד אחר על המקום ההוא, שאם לא יחליף יסריה, וגדול כבוד הבריות, וגם יש לו צער מזה. ועין לקמן סעיף מח במה שכתבנו שם במשנה בפרה. (ט) ואסור לחך שחין, שעל-ידי החתוך מוציא דם שנבלע בכשר. ואינו דומה ללחה ודם שהתגרשוהו לזיל בסעיף-קטן פט להוציא, דהתם הוא כנוס, מה שאין פן בדם שנבלע בכשר: כט (צא) שנגפה. שכשחלה וקנחה. ומי' (עא) שלא היה על-ידי ברזל, וגם שלא נגפו היד והרגל על גבן, דאלו נגפו על גבן

שער הציזין

(מט) ט"ז ומגן אברקתם (נ) אגרא: (לא) ט"ז: (נב) והוא הדין אם אגודו עשוי להחיר בכל יום: [נא]: (ג) מגן אברקתם בשם שובלי לקט והעתיקו האליה רבה, וכן הסיפס הגנאי מבארו, וכן כתב רש"י ורבנו יוחנן, ודלא כפרת"ה והרע"ב, ותמה על הבית-יוסף שאין מספיק לזה, עין שם, וכן רבנו האור ורד"ק ורש"י ורש"א בחזושי מקום לאו דבר הוא, וכמו שאכתב לקמה: (ד) תרו"ה ותרע"ב. ובאמת דברי הרע"ב נובע מהנ"מ בפרוש המשנה שפם הוא קטב פן, וכן קטב גס-פן להרש"א בחזושי על ביצה להקל בזה: (ה) מגן אברקתם: (ו) מגן אברקתם: (ז) פרימגדים: (ח) פרימגדים, ותמה על המגן אברקתם שכתב בהפסול, שהוא נגד המסקנא בסעיף יז: (ט) רוצה לומר, שאין בו אפלו סכנת אבר: (ס) מגן אברקתם: (סא) רש"י: (סב) מגן אברקתם בשם אגדה: (סג) הוספנו נה כדי להציל המגן אברקתם מקשית החמד-משה שנקשה עליו מהוספות בשבת ק"ז עמוד א, דמשמע שם דאפלו אי היה ודאי חביל גס-פן לא אסור לפי המסקנא, אמנם דעת המגן אברקתם דדוקא חיבא דאי אפשר להוציא הקיץ בלי חבלה, כגון שנתחב בעמקו דאז הוא דומיא דמפסי מרסא, אבל חיבא דאפשר אסור: (ד) מגן אברקתם בשם ספר התרומה וכן כתב סמ"ג, והביאם לדניא גס האלהיה כהן והח"י אדם: (ה) מגן אברקתם, וסיים עוד: אי נמי יהו דבר שאינו מחובן [מ"מ], הוא מפה שפסיס שם לבסוף שם ספר הבתים, עין שם וכתבנו נדחק המהצית השקל שכתב שלא נמצא במגיד-משנה, ורצה לומר שכל שאינו מחובן לעשות מה אין על זה שום מלאכה כלל ולא שחך לומר על זה פסיק רישא הוא, וכעין מה שכתב המגן אברקתם בסימן שיש סעיף-קטן לו בשם המגיד-משנה, עין שם: (י) מגן אברקתם: (יא) מגן אברקתם. ואף שפסע"י קטן פט כתבנו דמתר להוציא לחה אף שיש בה גס דם, ודבר זה הביא המגן אברקתם גופא בשם ספר התרומה, התם הדין כנוס עם הלחה ולא שחך חבורה על זה, אבל הכא מרי' שבעת קנחה את המכה היטב דוחק הקשר ועל-ידי זה יוצא הדין המבולע בו ולהכי אסור, ואין הכי נמי אם על-ידי קנחה לא יצא כי אם הדין הנכנס מתחלה דשרי: (כ) ואין להקשות אמאי לא יבא דמתר מלאכה שאין צריך לגופה ובמקום צערא לא גזרו, אפשר והקא אין בל-כך צער אם לא יקנח, או היכול לעשות הקנחה בלי הוצאת הדין: (כט) מסקנת המגן אברקתם, ודלא כספר הזכרונות, וכן כתבו הגר"ז והח"י אדם: (ד) מגן אברקתם. והאליה רבה הקשה עליו, אבל כבר ידענו שהשמת אדם בפטישות, וכן העתיקו דברי המגן אברקתם שארי אחרונים: (עא) אחרונים:

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שֶׁבַח

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה כדי להרחיב]

מה שאנו מתיירין קשהא להוציא לכה הוא רק ביד ולא בקלי⁸⁸.

88 אמנם במשנ"ב לעיל (סי' שח ס"ק מד) כתב שמוטר לנקוב את המורסא על ידי מחט כדי להוציא ממנה לחה.

[משנ"ב ס"ק צא]

דהוא בקלל מפה שיש בה סכנה ומחללין עליהן את השבת⁸⁹.

89 וכן דם היוצא מהמכה ואינו נעצר על ידי חומץ, ויש חשש לאיבוד דם או לזיהום, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' עט ס"ט) שמחללים על כך את השבת, אף על פי שאין זו מכה שעל גב היד או הרגל, ואף שאינה מכה של ברזל.

[משנ"ב ס"ק צב]

אָבֵל לֹא בְהִמְיָן⁹⁰. וְקָל־שֶׁפֶן בְּיַיִן־שֶׁנֶּהָרָה⁹¹.

90 ומכך שאסור לעשות רפואה לטפל במכה זו, הביא בשעה"צ לקמן (סי' תצו ס"ק יא) ראייה לדברי האיסור והיתר המובאים במשנ"ב שם (ס"ק ח), שמי שנפל או ניגף ונצרר דם במקום נפילתו, אין מכתו נחשבת חולי פנימי, וכיון שאינה גורמת צער גדול כל כך אין להקזיז את דמו ביו"ט שני אפילו על ידי נכרי.

ובטעם ההיתר לצמות את היד ביו"ט, כתב הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק נא) שכיון שאין עושים זאת אלא כדי לעצור את הדם, אין בכך משום רפואה.

91 ואבקה שעוצרת את הדם, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ו תשובה ז) שכיון שאינה מרפאת את המכה אלא רק עוצרת את הדם, מותר להניחה על גבי המכה. וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק מא). והוסיף, שאם אבקה זו מועילה לרפוי המכה, יש בכך משום רפואה ואסור לעשות כן.

ולענין משחת יוד⁹², דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ה הע' יז) שאף שהיא מרחיקה את החיידקים, מ"מ אין דינה כרפואה, אלא כרטיה המשמרת, שכתב השו"ע (סכ"ז) שמוטר להניחה על גבי המכה בשבת. מאידך, בשו"ת אור לציון (שם) כתב שמריחת יוד על גבי מכה נחשבת כרפואה, ואסור לעשות כן בשבת, אלא אם כן מדובר בחולה שנפל למשכב, בקטן, או בפצע שיש בו ספק סכנה.

[משנ"ב ס"ק צג]

וְכַתְּלוּשֵׁין דְמִנְיָא⁹², הַלֶּפֶן בְּמִקּוֹם צִעָא לֹא גְזַרְוּ נִבְנָן⁹³.

92 ובטעם הדבר שציפורן שפירשה רובה נחשבת כתלושה, אף ששערות המדולדלות אסור לתלשן והתולשן חייב (כמבואר לעיל סי' שג ס"ק פח), ביאר הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק נד) שכיון שהציפורן צומחת מלמטה ושם עיקר חיבורה, והוא אינו תולש אלא את החלק העליון שכבר נתלש ברובו אין להחשיבו כתולש דבר המחובר, ועוד שכיון שגם המיעוט המחובר מתנוון והולך, נחשב אף מה שלא פרש כתלוש.

93 וכן לגבי הוצאת שן מדולדלת, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ה סי' לט ס"ק ד) שכיון שנחשבת היא כתלושה, ואף יש בכך צער יותר מאשר בציפורן, מותר להוציאה כשאין חשש שמא יצא דם.

[משנ"ב ס"ק צח]

וְעֵין לִמְזֵן בְּסִימָן שֶׁמּוֹ בְּבִיורֵי הַלְכָה⁹⁴.

94 שם (סי' ד"ה יבלת) כתב, שדבר שדרך תולשו ביד, חייבים על תלישתו ביד משום גזו. ומטעם זה כתב שם שציצין המדולדלים על שפתיו שלא פירשו רובם, אפשר שהתולשם חייב

חטאת אפילו אם עושה כן בידו, כיון שדרך תולשם ביד. והוסיף, שאפילו אם פירשו רובם אסור לתלשם, שכיון שכך היא דרך תלישתם הרי זה כמי שתולשם בכלי.

[משנ"ב ס"ק ק]

מִתֵּר לְעִשׂוֹת עַל־יָדוֹ אֶפְלוּ מְלֹאכָה דְאוֹרֵי־תֵא⁹⁵.

95 ואם כואב לו מאוד וחלה כל גופו מחמת כאב השיניים, כתב לעיל (ס"ק ח) שמוטר לחלל עליו את השבת אפילו על ידי ישראל.

[משנ"ב ס"ק קב]

דְמִתֵּר לְשִׁהוּתוֹ כְּפִי וְלִבְלַע אַחֲרֵי־כֶּן⁹⁶.

96 וכל זה רק כשאינו ניכר שעושה כן לרפואה, אבל אם משהה את היי"ש רק על השן הכואבת, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק מב) שכיון שניכר שעושה כן לרפואה, אסור לעשות זאת.

[משנ"ב ס"ק קה]

דְתְלוּי הַכֵּל לְפִי הַמִּקּוֹם וְהַזְמָן⁹⁷, דָּאִם אֵין דְרָךְ הַכְּרִיאִים לִבְלַע שָׁם שֶׁמֶן כְּאוֹתוֹ מִקּוֹם, אֶסוּר⁹⁸.

97 ואף האוכל בזמן שאינו ראוי לאכילה, כגון שאוכל קודם התפילה, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק מד) שאין ניכר שעושה כן לצורך רפואה.

98 והאוכל לחם המרוח במרגרינה ומשפשף את שפתיו כדי למרוח עליהן את המרגרינה, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם ס"ק מח) שאין ניכר שעושה כן לרפואה.

[משנ"ב ס"ק קז]

מְשוּם מְפָרֵק דְהוּא תּוֹלְדָה דְרִישׁ⁹⁹ וכו', לֹא הָיִי רַק אֶסוּר מְדַרְבְּנָן וְהַתִּירוּ בְּזָהָה¹⁰⁰ וכו', הֵקָא שְׂאֵנִי, דְרַפּוּאָה שְׁלוֹ הוּא לִינָק בְּעֵצְמוֹ¹⁰¹.

99 ואף אם הוא חולה מסוכן, ובלא שישתה חלב כל יום עלול הוא למות, כתב בביה"ל לעיל (ס"ד ד"ה שממתין) שאסור לו לחלל שבת באיסור דאורייתא, שהרי ודאי שלא יסתכן אם יימנע מלשתות חלב פעם אחת.

100 והוסיף בשעה"צ לקמן (סי' תצו ס"ק ט), שכיון שאין דרכו של מפרק בכך, אין הדבר נחשב כמלאכה כלל, וגרע מסתם שינוי.

101 ומבואר, שאם לא היתה רפואתו באופן זה דוקא, היה עליו לומר לנכרי לחלוב עבורו, ולא לינוק בעצמו אף על פי שיניקה אינה נחשבת אלא כעשיית מלאכה בשינוי. והוכיח מכך בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סי' יט), שעדיף לעשות מלאכה דאורייתא על ידי נכרי, מאשר שיעשנה הישראל בשינוי.

[משנ"ב ס"ק קיא]

מְשוּם מְפָרֵק¹⁰².

102 ואם אין התינוק יכול לינוק ישירות מאמו, וחייבת היא להאכילו כל יום בחלב טרי, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ו הע' סב) שמוטר לה לעשות כן, אפילו אם עדיין לא התרגל התינוק לחלב אם, הואיל והוא מונו הטבעי, ובספק סכנה אין להתחשב בתחליפי מוזן אחרים. וראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק נח) בשם החו"א.

ואשה המצטערת מריבוי החלב שבדדיה, כתב השו"ע לקמן (סי' של ס"ח) שמוטר לה להוציא בידיה את החלב על הארץ, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק לב) שכיון שאין הדבר נעשה כדרך מפרק, שהרי החלב הולך לאיבוד, ועוד שאין זו אלא מלאכה שאינה צריכה לגופה, משום צער לא גזרו. וראה מה שכתבנו לקמן (סי' של ס"ק לב).

הלכות שבת סימן שבה

קסז באר הגולה

להעמיד הדם, (צב) אָבַל לא בחמץ מפני שהוא חזק ויש בו משום רפואה; ואם הוא (צג) מענג, אף היינו לו כמו החמץ ואסור: ל (צד) ימי שנשמטה פרק ידו או רגלו ממקומו לא ישפשושה הרבה בצונן, שנהו רפואתו, אלא רוחץ בדרך ואם נתרפא נתרפא: לא צפון שפשושה, וציצין, שהן כמין רצועות דקות, שפרשו מעור האצבע סביב הצפון, (צה) אם פרשו רבן כפלי מעלה (כג) ומציערות אותו, (צו) להסירן ביד מתר, בכלי פטור אכל אסור; (צז) לא פרשו רבן, ביד פטור אכל אסור, בכלי (צה) חזב חטאת. ופרש רש"י כפלי מעלה כפלי ראשי אצבעותיו, וירבנו תם פרוש דהינו כפלי הגוף, וצריך לחש (צט) לשני הפרושים: לב (ק) החושש בשניו (כז) (קא) לא יגמע (קב) בהם חמץ ויפלט, אכל מגמע ויבולע או מטבל בו בדרך. והחושש בגרונו (כה) (קג) לא יערענו (קד) בשמן, (כו) אכל (קה) בולע הוא שמן ואם נתרפא נתרפא: לג (קו) שגונח, מתר (כז) לינח חלב מהבהמה, (קז) דבמקום צערא לא גזרו רבנן. (קח) ויש אומרים שאם אין לו אלא צער של רעב (קט) אסור (כח) לינח מהבהמה (קי) בשבת: לד *לא תקל אשה חלב מדידה לתוך הכוס או לתוך הקדרה (קיא) *ותניק את בנה: לה *מתר לאשה (קיב) לקלח מהחלב כדי שיאחז התינוק

באר היטב

הרפואות גדלעיל ס"ג, ט"ז: (כה) לא יערענו. פי' שישקה השמן בפיו, דמוכח מלתא דלרפואה עבדי, ואפלו ע"י אגרונו אסור, ב"י בשם הרמב"ם: (כו) אכל בולע. ואם אין דרך הבריאים לבלעו אסור, מ"א: (כז) לינח. שנה דוקא רפואתו: (כח) לינח. עין מ"א:

באור הלכה

דהוא כמו צפון שפרשה רבא דתו לא יניק מהגוף, כן כתב הפריימג'ים, והתוספת שבת אין סובר כן, ומרש"י שהביא הפריימג'ים אין מכרח, דאפשר דמירי דלא חסר מהעור רק שקלה העור לצד מעלה, ובדין אין דרבה בקו, ואפלו הכי אם להוציא לתה מתר, אכל מפגן אברהם ש"ז סע"ף קטן ויפה בט"ז אות כג משמע דמשום צערא לא הוי שרינן שבות בדרך, ואם כן מה שאנו מתירין כשהוא להוציא לתה הוא רק ביד ולא בכלי⁸⁸ [פמ"ג]: * ותניק את בנה. עין בפריימג'ים דלחלב מאדם לתוך כלי יש בו אסור דאורייתא משום מפרק, ואסור בשביל חולה שאין בו סכנה אם

משנה ברורה

או שהיה ההפאה עלידי ברזל, כבר מבאר לעיל בסעיף ו וזו דהוא בכלל מפה שיש בה סכנה ומחליין עליהן את השבת⁸⁹: (צב) אָבַל לא בחמץ⁹⁰. וכל שכן ביד שרף⁹¹ [ח"א]: (צג) מענג. שעור בשורו רף, (עג) וכל דבר שהוא חזק קצת, קשה לבשרו רצועת ומרפא: ל (צד) מי שנשמטה וכו'. דהינו שיצא העצם מפרק שלו [רש"י]. ועין לקמן בסעיף מז במה שכתב שם במשנה ברורה: לא (צה) אם פרשו רבן. בעצרון הינו רב צפון, ובעיצין כתב הפריימג'ים: איני יודע רב זה מאין מתחיל, ואפשר דהינו כל שדרך בני אדם להלך שם, אם נקלף הרוב מנגנו, כתיב ויש בו משום רפואה עבדי, ויניק את בנה, וצריך לזהר שלא יוציא דם [פמ"ג]: (צד) לא פרשו רבן. הוא הדין (עד) דאפלו לא פרשו כלל פטור ביד, דאין דרך לתלש ביד, ונקטה לאשמועינן דאפלו בנה אסור: (צה) חזב חטאת. דהוא תולדה דגזוז. ועין לקמן בסמ"ק שמ בבאור הלכה⁹⁴: (צט) לשני הפרושים. ולכן אפלו פרשו רבן אסור לשלן אפלו ביד: לב (ק) החושש בשניו. ואסור לומר לאינו יהודי לעשות לו אינה דבר דלרפואה, ואפלו דבר שהוא רק משום שבות, בין שהוא רק מחוש בעלמא, אף אם יש לו צער גדול מחמת הכאב ובעבור זה נחלש כל גופו, מתר לעשות עלידו אפלו מלאכה דאורייתא⁹⁵, ובדלעיל בסעיף ג, ועין שם בהג"ה: (קא) לא יגמע וכו'. דמוכח מלתא שהוא לרפואה, (עג) ואפלו לשהות ואחר כך בלע אסור: (קב) בהם חמץ. והוא הדין יין שרף גם כן דינו כמו חמץ, אף במקום צער גדול אפשר לסמך ביי שרף דמתר לשהות בפיו ולבלע אחר כך⁹⁶ [ח"א]. עוד כתב, דהוא הדין דאסור לתן על השן נענעלי⁹⁷ או שפירטו⁹⁸ וסבין חמין, דכל זה מוכח שהוא לרפואה, אם לא דכאיב לה טובא שמטעור כל גופו, ובדלעיל בסעיף יז [ח"א], ועין שם לעיל דעל ידי ישאל מתר דוקא על ידי שנוי, אף החיי אדם מסיק שם דאם אי אפשר בשנוי מתר שלא בשנוי: (קג) לא יערענו. פרוש, שישקה השמן בפיו, (עו) ואפלו אם יבלע לבסוף, דמוכחא מלתא דלרפואה עבדי, וכל שכן אם יפלטנו. (עז) ויש מתירין כשבולעו לבסוף: (קד) בשמן. ואפלו (עח) אם נותן השמן לתוך אגרונו [הוא מייסלקא] אסור: (קה) בולע הוא שמן. ויש אוסרין בנה. ומסיק הפגן אברהם דתלוי הכל לפי המקום והזמן⁹⁹, דאם אין דרך הבריאים לבלעו שם שמן באותו מקום, אסור⁹⁸, כמו שכתוב סעיף לז: לג (קו) גונח. מקאב לבו, שרפואתו לינח חלב ורתח מהבהמה: (קז) דבמקום צערא וכו'. הינו, דאף דעקר חליבת הבהמה הוא מדאורייתא משום מפרק דהוא תולדה דש⁹⁹, וכמו שכתבנו בריש סימן שכ, (עט) מכל מקום בנה שהוא על ידי יניקה דהוא רק בלאחר יד, לא הוי רק אסור מדברבגן והתירו בנה¹⁰⁰, ואף דקניא לן דבכל חלי שאין בו סכנה אומר לאינו יהודי ועושה, הקא שאני, דרפואה שלו הוא לינח בעצמו¹⁰¹ [ר"ן]: (קח) ויש אומרים שאם וכו'. היא לשון יש אומרים אין מוקדם, דמשמע דלסבא ראשונה מתר בשבת אפלו משום צער רעב, ובקמת לא הזכירו דבר זה כלל, ואפשר דלדידהו אפלו ביום טוב אסור בנה, אלא דין בפני עצמו הוא, דיש פוסקים שמחליקים בין שבת ליום טוב לענין צער רעב, וכתב הפ"ח אליהו רבה דהלכה כהג"ה אומרים: (קט) אסור לינח. ודוקא משום צער חלי התירו אכל בנה, דהוא על ידי פנים מפרק בלאחר יד: (קא) בשבת. אכל ביום טוב מ (פ) אסור (פ) אסור אין לו אינו יהודי לחלב על ידו. ואם יש לו מאכל לחלב בו אסור לינח בפיו גם ביום טוב, אלא מחלב לתוך המאכל, כמו שכתוב סימן תקח: לד (קיא) ותניק וכו'. משום מפרק¹⁰²: לה *לקלח מהחלב. לתוך (פא) פי התינוק:

שער הציצין

תרומה: 1 צפון בשם. 2 כלה (ספירט). (עג) ר"ן: (עג) רש"י: (עד) גמרא שם בתקמים: (עז) דמדוק לה לה דמבאר לקמה גבי שמן, דבחוסיפא מתניא גבי הנדי: (עו) בן מוכח מהפגן אברהם וכן כתב באליה רבה, עין שם: (עז) עין שם באליה רבה, והביא גם כן מהחיי אדם: (עח) מגן אברהם ואלהי רבה: (עט) גמרא: (פ) מגן אברהם: (פא) שבל"ה הלכות. ועין בחוספת שבת דסבירא לה דהוא מלאכה העריקה לגופא, אם כן צריך טעמא על מה התירו בנה. ומה ששמע מהתוספת שבת דלחלב מאדם אפלו לתוך כלי לא הוי כי אם מפרק בלאחר יד, דגבי אדם אין דרך

הלכות שבת סימן שבה

הדד ויניק. הגה אכל אסור להתיז מחלבה על מי ששפף בו רוח רעה, (כט) (קיג) דלית בו סכנה (כ"י בשם שבויל"קט): **לו יאין לועצין מצטייפי** (עצן סימן^ט) ריו סעיף ג (קיד) פרושו) ולא (קטו) שפיין בו השנים לרפואה, ואם משום ריח הפה (קטז) מתר: **לז יכל אכלים ומשקים שהם מאכל בריאים מתר לאכלן ולשתותן לרפואה, אף-על-פי שהם קשים** (קיו) לקצת (ל) וכן בריאים ומוכחא מלתא דלרפואה עבדי, אפלו הכי שרי; (קיא) וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים אסור לאכלן ולשתותו לרפואה. ודוקא מי שיש לו מחוש בעלמא והוא מתחזק והולך פכריא, (קיס) *לאכל אס (קכ) אין לו שום מחוש, מתר: הגה *וכן (קכא) (כז) (ל) למשקב שרי (כ"י): **לח (קכב) מתר לאכל שרפים מתוקים ולגמץ**

ג תוספתא, סנהדרין ה"ד ה"ה ו"ה ו"ה פ"ק די שבת וק"ב פ"ק כ"ד שבת ק"ט משנה וק"ב ה טור משקמות הנקרא, ולרובו ולקמא דקט לאו דוקא ו מודעי שם
*הוא מהמעצן ולא מריא, כי אין שם בטור ובית"ה רק באמורים.

באר היטב

(כט) דלית בו. וצ"ע א"תרא נמי ליכא שם, הא לאו הכי שרי, ע"י סעיף יז, מ"א: (ל) בריאים. יש מוחקים בריאים וגודסים דברים, ופי' כלומר אע"פ שקשה לשנים ומוכח מלתא שעושהו לרפואה לבני מעים, שרי, מ"א. ומכאן יש להמיר לגשם בחטמו עשב השיט"ו! בשבת אע"פ שישפף אותו בשביל הניזילה, כיון שרוב העולם נושפיין אותו בחל, הלקיט ח"א סימן קא. וע' ס"ק לב מ"ש בשם השי"ו: (ל) למשקב שרי. לאכל ולשתות, ואפלו ישראל אחר מתר לעשות לו דבר שהוא משום שבת, כמ"ש סי"ו, מ"א. והט"ו ופ"ח אסור בכל ענין

שערי תשובה

[ג] בריאים. עין באה"ט. ועין בשו"ת מ"ס רביס כתב ג"כ להמיר לשאף טאב"ק! בהגידו אע"פ שעושה כן לפי ששולל מחוש הראש, כיון שנתפשט שאיפת הטאב"ק לגדולים וקטנים משום פגגו או משום ריח ולא מוכחא מלתא דעבדי לרפואה, ונג' מתיר שם למלל צדווח ורנבים של טאב"ק יש להמיר לגשם בחטמו עשב השיט"ו! בשבת אע"פ שישפף אותו בשביל הניזילה, כיון שרוב העולם נושפיין אותו בחל, הלקיט ח"א סימן קא. וע' ס"ק לב מ"ש בשם השי"ו: (ל) למשקב שרי. לאכל ולשתות, ואפלו ישראל אחר מתר לעשות לו דבר שהוא משום שבת, כמ"ש סי"ו, מ"א. והט"ו ופ"ח אסור בכל ענין

משנה ברורה

(קיג) דלית וכו'. וצ"ע א"תרא (פג) נמי ליכא שם, הא לאו הכי שרי, דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא (104א): **לז (קיד) פרושו.** והוא מין שרף היוצא מן האילן, שיש בו ריח טוב: (קטו) שפיין בו. בתוספתא (פג) איתא 'בסם': (קטז) מתר. דמפני ריח לא מקרי רפואה (105): **לז (קיו) לקצת בריאים.** צריך לומר 'דברים', וכלומר, (פז) אף-על-פי שהדבר הזה מוזיק קצת לשאר אברים שבגוף, כגון שחול שפיקה לשנים וקשה לבני מעים וכי האי גונא, ואם-כן מוכחא מלתא שעושה כן לרפואה לשנים, דאי לאו הכי לא הנה אוכל כיון שהוא מדיק למעים, אפלו הכי שרי דמכל מקום אכל הוא: (קיא) וכל שאינו [וכו' בריאים] (106). ומפני זה (פה) אסור לשתות משקה הממשלשין (107) כגון לענה וכיוצא בו [רמב"ם], אם לא (פו) שמצטער וקלה כל גופו על-ידו זה, או שפסל למשקב (פז) אפלו הוא חלי שאין בו סכנה, שרי, וכלקמה בהג"ה: (קיס) אכל אס וכו'. והכיא דיש לו שום מחוש, אפלו הוא אוכל ושותה לרפואה ולקמאון אסור [א"ר וכ"מ בטור], והשעם, דכיון דהוא חולה וזה הוא רפואתו, יאמרו שרפואה עושה זה. ועין בבאור הלכה: (קכ) אין לו שום מחוש. דהנינו שאוכל ושותה לרפואה ולקמאון (מ"א בשם הטור), אכל אס הוא עושה לרפואה, (פס) דהנינו כדי לחזק מוגו, פתב הפגן אבריהם דאפלו בקריא גמור אסור (108): **(קכא) אס נפל למשקב שרי.** פרוש, לאכל ולשתות דברים שאין מדרגה הבריאים לאכל. ומסתמך דברי הרמ"א משמע שאין צריך אפלו שיהיה אינו יהודי מושיט לו, אלא מתר לו לקח בעצמו, (פט) ואף-על-גב דפסקין ללעיל סעיף יז כ"א על-דשבות שיש בו מצוה אסור על-ידי ישראל, ואינו מתר כי אם על-יד שנוי? צריך לומר דשאינה התם שמריה מלאכות דרבנן או דבריהם שמתחו כעין מלאכה, אכל הקא דאין בזה משום סרך מלאכה, (ס) דהא לבריא מתר, ורק למי שיש לו מחוש גזרו משום שחיקת סממנים, בחולה גמור לא גזרו [נדב"ו], וכן משמע בבאור הגר"א בשם תורת האדם להרמב"ם, וכן מצדד להלכה בספר בית-מאיר, עין שם שהאריך בזה: **לח (קכב) מתר לאכל.** דלאו לרפואה

באור הלכה

לא על-ידי אינו יהודי, וכן מוכח מדעת כמה ראשונים [עין בשע"ה צ]. ולינך דמי מאשה משום רפואה, משמע בתוספתא שבת דיש בזה אסור דאורייתא, ולא דמי לינך מהבמה, דבאשה אין דרך לחבב כי אם לינך, ולדידי צריך עיון בזה: *אכל אס וכו'. עין משנה ברורה מה שכתבתי בשם אליה רבה, ודכרינו נובעים ממשקמות דברי הטור, ומקורו הוא מנ"ש" במתניתין מה שפרש 'לקמא' אם אינו חולה, ומשמע דבחולה אף לקמא אסור. אמנם אלולי דבריהם, מפשטות המשנה משמע דלקמא אף בחולה מתר, כיון שאינו שותה עתה בשביל רפואה רק לקמא, לא גזרו בזה משום שחיקת סממנים. והנה ה"רן שכתבתי על הרש"י ששל המשנה הוא, השמיט דברים אלו ולא העתיכם, משמע דלא סבירא לה פתיה בזה. ואחר-כך מצאתי בעצור השם בקריא פרוש ר"ח שסוף פרק שמונה שרצים שכתב שם וזה לשונו: הלקח אף-על-גב דשמן ורד על-פרתו טפי, אם טף הוא כדרכו ואין מתפנן לרפואה אף-על-גב שמתרפא, בין בדוקתא דשכיח שמן ורד בין בדוקתא דלא שכיח שרי, עד כאן לשונו, והוא הדין בענינו פשוט דסבירא לה דאפלו בזה קשה לו מחוש והוא שותה דברים שמתרפא אותו, כיון שאין מתפנן לרפואה אלא לקמא שרי, ואף-על-גב דבענין שמן ורד פסק בשלחן-ערוך פה"ר ורמב"ם, הינו משום דמקשרים פרוש אחר פשוטא, אכל על עקר סברתו לא מצינו שחלקו עליו בזה, ואפשר דגם הם מודים דאם אינו מתפנן בהסיכא לרפואה דשרי בכל מקום, והוא הדין בענינו אפלו יש לו מחוש כיון דאינו מתפנן לרפואה שרי, וכן נזכר בגמ' דבית דמאי שפוטו דברי הרמב"ם שכתב שם בהלכה כ: אסור לקריא להתרפא מלא בשבת גזרה שמא ישחק הסממנים; פ"ד, לא יאכל דברים שאינם מאכל בריאים וכי' נהאי בריא על-פרתו בקריא שחושש, כדמוכח בהמגיד משנה סוף דבור המתחיל 'ליקנין' וליעיל בקרבן כן בדבריו, עין שם היטב, ונקט בריא לאפוקי חולה שאין בו סכנה דשרי ברפואות אלו. ודברי הפגן אבריהם שכתב בסעיף קטן-ג אינו שכן מוכח ברמב"ם דאפלו בריא שרי לו מחוש אסור אם עושה לרפואה, אינו כיון ראיתו לל לפי מה שפרשו ה"רן והפגן! ואחר-כך הלהלכה כב כתב: אוכל אדם אכלו ומשקין שדרגה הבריאים לאכל ולשתות וכי, אף-על-פי שהן מרפאין ואוכלן כדי להתרפא מתר הואיל והן מאכל בריאים, עד כאן לשונו, משמע מזה דברישא שאסר מיר גבי' כפן זה שאוכלן כדי להתרפא ולהכי אסור, אכל אס לרפואה שרי, דכן משמע מלשון שכתב: אסור לקריא להתרפא בשבת גזרה שמא ישחק סממנים, משמע דאם אינו כיון להתרפא ממילא לא שרף גזרה שמא ישחק סממנים, והנה מה שהכריח לרש"י לפרש כן, נראה לי דהצ"ע לו מסוגיא דברכות ל"ח עמוד א שמתין שם אבי, דלהכי כל הגאונים אוכל לרפואה, דברא לאכילה לקמאון ורפואה ממילא הוה, ואפלו הכי סיס המשנה דחזין ממיר דקלים, הינו אף דהוא יכון לשתיה אפלו הכי אסור, ומשום דאין אדם עושה כן כי אם לרפואה, ואם-כן מה יז שפס' אכל שותה הוא לקמא, לקח פרוש רש"י דהנינו דאז לא שרף עלה כלל הגזרה דשחיקת סממנים. ואידך פוסקים הנ"ל נראה לי שפרשו דהפגנה דלעיל ע"מא אין גבר דבר, דיאמרו בכרא לאכילה כמפנינו וכי, מה שאין כן במידקלים דאין דרך כלל לערוך שתייה כי אם לרפואה, אסור, אכל כל זה אם הוא באמת מוכן לרפואה, מה שאין כן כשהוא באמת מוכן לקמא, שרי. היוצא מכל זה, דלענין דמאי זה תלי בפלגת ראשונים, וצריך עיון למעשה: *וכן אס נפל למשקב. עין במשנה ברורה שהסבירי דברי רמ"א, וכמו שכתב הרב"ו בתשובה באריכות, עין שם שכתב שכן משמע ברמב"ם וסיעתו ובה"מ פרק כ"א בקריא שכתבו אכל הני דמתניתין שהם דברים שאין פהם סרך מלאכה, שהם במדרגה פחותה ממלאכות הנעשים על-ידי אינו יהודי שמתר לחולה,

שער הציזון

תק"ה: 1 טק.

רק לינך (103), ודלא לקבוש, ליתא. עין בשבת ק"ה תוספות ד"ה מפני הסכנה. ובכ"מ מגדים ראיתי שכתב דכונת השלחן-ערוך הוא לחבל על-גבי קרקע ויורא התינוק, אבל עינתי בשבילי הלקט עצמו שכתב בקריא 'לחוף פי התינוק', ואולי דהוא משום דהוא בכלל סכנה אם לא יניק, ועל פס זה צריך עיון: (פג) מן-אבריהם: (פז) עין בפ"ח: (פז) אבריהם: (פס) משנה ש' חזין ממירדקלים, עין שם בקמ"א: (פו) לעיל בסעיף יז בהג"ה: (פז) פרימגדים: (פח) ומילשם בזה קריית השי"ו ששאר בקריית עיון על התינוק ופסוק ותרמ"א. עין פרימגדים שם והוא נשאר בקמ"א על דברי הפגן אבריהם במה שפסקים עם הרמ"א, ולדבריו דברי הרמ"א בזה סותר לפי המבאר בסעיף יז בדעה שלישית והנה העקר, אכל לדברי הרב"ו יחא הכל: (ס) הינו כל זמן שאינו מתפנן לרפואה, לפי דעת הפגן אבריהם בסעיף קטן-ג: